

'Als Prins Bernhard komt, is de vrijheid nabij'

Door **Niek Megens**,

De Zutphense buitenwijken zijn dan wel bevrijd, het bloedvergieten is op 7 april nog niet helemaal voorbij, merkt de 22-jarige D. Terwel. Als hij na dagenlang te hebben gebivakkeerd in schuilkelders een kijkje gaat nemen op de Warnsveldseweg, wordt hij door een Duitse scherpschutter vanuit de Watertoren doodgeschoten. Als de Canadezen dit horen, nemen ze de toren onder vuur. Er blijken zes Duitsers in te zitten, waarvan er eentje levend naar buiten komt.

De Duitsers blijven vechten als bezetenen (..). De strijdkrachten die het Derde Rijk in Zutphen verdedigen, zijn veelal piepjonge, 16- en 17-jarige parachutisten, die gestaald zijn binnen de kaders van de Hitlerjugend. Ze zijn onervaren, maar ook bloedfanatiek en worden bijgestaan door Nederlandse SS'ers. Zij leveren een ongekend felle strijd, merken ook de bevrijders als die via de Deventerweg naar het centrum willen.

Meest fanatieke troepen

Vanuit een hoekhuis bij de Overweg - tegenover de Grote Gracht - bestoken Duitse soldaten de Canadezen, die dit mitrailleursnest met een vlammenwerper uitschakelen. Later zullen de Canadezen tegen *Doug Amaron*, oorlogscorrespondent van *The Canadian Press News*, zeggen dat “dit de krankzinnigste, meest fanatieke troepen waren die ze ooit ontmoet hadden. „De SS had nog enig verstand, maar deze Hitlerjongens waren absoluut gek”, citeert de krant een militair.

Het kost de Canadezen grote moeite, maar uiteindelijk bereiken de eerste soldaten op zaterdag 7 april de markten in het

centrum, dat op meerdere plekken in brand staat, dankzij het Duitse *Sprenghkommando*. Burgerzin voorkomt dat belendende historische panden vlam vatten. Via een omroepwagen laten ze de vijand weten dat verdere tegenstand overbodig is.

In de vroege ochtend van zondag 8 april trekken de laatste Duitsers weg uit de binnenstad. Met rubberbootjes steken ze de IJssel over om in De Hoven een veilig heenkomen te zoeken. De zuivering van de binnenstad ervaren de Canadezen als een ‘*rondwandeling*’, niet gek als je bedenkt dat de dagen ervoor soms *veertien uur achtereen* was gevochten. Inwoners van de binnenstad kruipen hun kelders uit en begroeten juichend hun bevrijders.

Leden van de *Binnenlandse Strijdkrachten* ondersteunen de Canadezen. Ze arresteren collaborerende landgenoten, begeleiden Duitse krijgsgevangenen onder bij de telefooncentrale op de Oudewand en brengen zogeheten ‘moffenmeiden’ aan. Die krijgen op het Hagepoortplein een wraakbehandeling: hun haren worden afgeknipt en het hoofd bewerkt met menie, waarna ze te kijk worden gezet op de trappen van de voormalige zilversmederij.

Jeep

Uit de richting van Vorden is inmiddels een legerjeep in aantocht. Als de jeep Zutphen bereikt, herkennen de opgeluchte inwoners een bekend gezicht: het is *Prins Bernhard* die achter het stuur zit. Ze kunnen het bijna niet geloven dat hij het echt is. Bernhard komt als bevelhebber van de Binnenlandse Strijdkrachten het zojuist bevrijde Zutphen inspecteren. Het geeft de uitgeputte bevolking extra moreel.

‘*Het bezoek was kort maar hartelijk*’, noteert een Zutphenaar in zijn dagboek. ‘*Zijne Koninklijke Hoogheid zag er vermoeid uit en was diep onder de indruk van de verwoestingen die de oorlog over de stad Zutphen gebracht heeft*’, noteert Het Parool. Bernhard laat en passant weten geen prijs te stellen op

wraakoefeningen; hij roept op te stoppen met het vernederen van meelopers onder het motto: *‘wij moeten ons niet verlagen tot methodes die de bezetter zo gehaat maakte’*. Uiteindelijk schakelt men de collaborateurs in om de troep in de stad op te ruimen. De Canadezen tellen 39 gevallen soldaten. Betrekkelijk veel, voor een stad van ruim twintigduizend inwoners.

Scherpschutters

De Duitsers vertonen nog stuiptrekkingen. Zo bevinden zich in de *Wijnhuistoren* nog scherpschutters. Met vlammenwerpers schakelen de Canadezen deze fanatiekelingen uit, waarbij wel het museum verloren gaat. Vanuit De Hoven schieten de Duitsers nog steeds met scherp, merkt ook een Nijmeegse journalist. Als hij op de IJsselkade poolshoogte komt nemen, raakt hij dodelijk gewond door een schot van de overkant [..].

De Canadezen rukken intussen op naar Deventer, de volgende Hanzestad aan de IJssel die bevrijd moet worden. De strijd is hier betrekkelijk kort; in drie dagen is de stad gezuiverd van de bezetter. Op 10 april is Deventer bevrijd.

Canadese troepen keren dan weer zuidwaarts om zich bij Gorssel op te maken voor de oversteek van de IJssel: *Operation Cannonshot*. Hiervoor hadden de Canadezen dagen ervoor al geoefend ter hoogte van Baak. Immers, de oversteek moet plaatsvinden middels Britse amfibievoertuigen. Daarmee zijn de Canadezen niet bekend. Deze oefening dient de vijand ook te verwarren, omdat de oversteek uiteindelijk een stuk noordelijker plaatsvindt.

Bruggenhoofd

In tegenstelling tot Market Garden, verloopt Operation Cannonshot rimpelloos. Binnen zeven minuten landen de amfibievoertuigen aan de Wilpse zijde van de IJssel. De bevrijders - in dit geval de *Seaforths Highlanders of Canada* - ontmoeten lichte tegenstand bij Wilp, maar weten die af te

slaan; ze kunnen daarna verder met hun opmars. Intussen bouwen de Seaforths een bruggenhoofd, zodat de zware militaire voertuigen de IJssel kunnen oversteken. Twee compagnieën van de Seaforths krijgen de opdracht om zuidwaarts richting Voorst te trekken, terwijl andere onderdelen zich richten op de bevrijding van Twello, om daarna te kunnen doorstoten richting Apeldoorn.

Via kasteel de *Nijenbeek* rukken de compagnieën op naar de De Hoven, dat ook om strategische redenen snel moet worden ingenomen. Pas dan kan er immers weer een brugverbinding over de IJssel komen en die is hard nodig vanwege de aanvoer van munitie en materiaal richting het front. Al op 13 april naderen de Canadezen De Hoven. In de nacht van 13 op 14 april maken de troepen zich gevechtsklaar.

Voor de spoorbaan blijkt een moeilijk te nemen horde voor de bevrijders. Aan de Weg naar Voorst gaan meerdere huizen verloren. Door een granaatinslag in een kelder aan diezelfde weg vallen zeventien doden [..]. Na hevig artillerievuur bereiken de Canadezen na het middaguur het hart van de wijk.

Voor de Hovense bevolking betekent dit een grote opluchting, want velen hebben bijna *twee weken* in schuilkelders vertoeft, waar ze het moesten doen met geïmproviseerd sanitair, zonder elektriciteit en met spaarzaam voedsel. De laatst achtergebleven Duitsers hebben zich dan al teruggetrokken in de richting van Brummen.

Die middag, op *14 april 1945*, gaat om exact 17.00 uur op het gemeentehuis van Zutphen de vlag uit. Pas dan, twee weken na de eerste troepenbewegingen tussen Baak en Leesten, is Zutphen helemaal vrij van de Duitse tirannie.